

Agreement and Case-Marking in Kuhdashti Laki: A Comparative Syntactic Study

Somayeh Hannan¹
Mehrdad Naghzguy-kohan^{2*}

Abstract

Agreement, case marking, and word order are key mechanisms for encoding syntactic relations, each language employing them according to its typological structure. This study aims to describe and analyze the agreement and case-marking systems of Kuhdashti Laki and compare them with Khorramabadi Luri and Kalhori Kurdish within Haig's (2008) framework. The findings show that in Laki, these systems are dual and dependent on tense and verb transitivity: in the non-past, the pattern is nominative-accusative, with the subject appearing directly without a case marker and the object typically marked by an accusative marker. In contrast, in the past tense, agreement shifts to a split ergative pattern where the transitive subject is marked via a pronominal clitic attached to the object, and the verb remains in the default third-person singular form without overt agreement. This structure distinguishes Laki from Kalhori Kurdish and Khorramabadi Luri, which maintain a consistent nominative-accusative system regardless of tense or transitivity. Despite surface similarities, the evidence shows that Kuhdashti Laki has an independent and coherent syntactic structure and should not be regarded as merely a dependent or mixed variety between Kurdish and Luri.

Keywords: Laki, agreement, case marking, split ergativity, pronominal clitics

Extended Abstract

1. Introduction

Languages encode the syntactic relations between the verb and its core arguments - namely the subject and the object - through three principal mechanisms: word order, case marking on noun phrases, and agreement patterns that are triggered by

---

1. Ph.D. student in general linguistics, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.
(www.ayeh.hannan@gmail.com)

*2. professor in general linguistics, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.
(Corresponding Author: mehrdad.kohan@basu.ac.ir)

the interaction between the verb and its arguments and morphologically surface on the verb. While agreement and case marking have been the focus of extensive typological and descriptive research in Iranian linguistics, studies devoted specifically to Laki remain strikingly limited. This paucity of research has left the precise genealogical and typological status of Laki within the Iranian language family unresolved and a matter of scholarly contention.

Kuhdasht, where this variety of Laki is spoken, offers a particularly salient site for investigation due to its geographical location and longstanding, intensive contact with neighboring speech communities, most notably Khorramabadi Luri and Kalhuri Kurdish. Against this background, the present study investigates the agreement and case-marking systems of Kuhdashti Laki and undertakes a comparative analysis with those of Khorramabadi Luri and Kalhuri Kurdish. The inquiry is guided by two central research questions: 1- What typological properties characterize the morphosyntactic systems of agreement and case marking in Laki? and 2- What is the overarching alignment pattern observable at the morphosyntactic level in Laki? By addressing these questions, the study seeks to clarify the typological profile of Kuhdashti Laki, to contribute to the broader understanding of alignment phenomena in Iranian languages, and to shed light on the dynamics of morphosyntactic variation in a region shaped by sustained patterns of language contact.

2. Theoretical Framework

The present study adopts the theoretical framework proposed by Haig (2008). Haig demonstrates that cross-linguistic variation in the way verbs agree with clausal constituents gives rise to distinct agreement patterns, which are closely tied to alignment type. According to his framework, the differences in verb agreement with arguments result in two major alignment configurations that are directly conditioned by morphosyntactic alignment, whether nominative-accusative or ergative-absolutive. Haig argues that in Iranian languages, agreement is typically organized around two principal systems: (1) nominative-accusative alignment, in which verbal agreement targets the subject, aligning the verb with the features of the nominative argument; and (2) ergative-absolutive alignment, in which verbal agreement instead targets the absolutive argument, i.e., the object.

Crucially, Haig (2008) posits that most Iranian languages exhibit a split-ergative alignment system, in which the distribution of nominative-accusative vs. ergative-absolutive agreement is conditioned by tense-aspect categories. In other words, ergative alignment in Iranian languages is not uniform but follows a tense-based split: clauses whose predicates are derived from present stems generally display nominative-accusative alignment, whereas clauses whose predicates are derived from past stems exhibit ergative alignment. This split, realized primarily in the verbal morphology, underlies the structural variation in agreement patterns across Iranian languages.

3. Methodology

The data for this study were collected through fieldwork, primarily via interviews with Laki speakers in Kouhdasht. Topics included daily events, personal memories, and social interactions, designed to elicit a wide range of morphological and syntactic structures. All interviews were audio-recorded, transcribed, phonetically annotated, and analyzed morphosyntactically. For comparative purposes, data on Kalhuri Kurdish were collected from five speakers in similar sociolinguistic conditions, and Khorramabadi Luri data were gathered based on the researcher's intuition and verified with native speakers. The data were analyzed in detail to identify agreement systems and case-marking patterns, and the findings were then examined comparatively to highlight typological similarities and differences among the three languages.

4. Results & discussion

Based on the analyzed data in this study, the Kouhdashti variety of Laki exhibits a nominative–accusative case marking system in the present tense, where only transitive objects are overtly marked with the case suffix “-a / -i”. In contrast, past constructions, particularly with transitive verbs, show a split-ergative pattern, in which the subject lacks an independent marker and is realized in the oblique case, linked to the object through a clitic pronoun. Subject agreement in intransitive verbs is fully realized in both present and past tenses. However, in past transitive verbs, subject agreement is omitted, and the subject is transferred to the object as a clitic pronoun, resulting in a split agreement that is sensitive to the verb's tense.

Comparative analysis with Khorramabadi Luri and Kalhuri Kurdish reveals that Kalhuri Kurdish has a **stable, tense-independent agreement system**, without ergative constructions. Its case marking likewise follows a **nominative-accusative pattern**, in which the subject appears unmarked, and the object receives a direct or indirect case suffix, “-aga”. Similarly, in Khorramabadi Luri, both agreement and case marking operate independently of **tense**, consistently exhibiting a nominative-accusative alignment.

5. Conclusions & Suggestion

Based on the linguistic evidence presented in this study, it can be concluded that the Kouhdashti variety of Laki, despite sharing some superficial features with Kalhuri Kurdish and Khorramabadi Luri, exhibits a distinct and independent system in terms of case marking and agreement. By employing dual syntactic patterns, specific agreement mechanisms, and the use of pronominal clitics, this variety demonstrates a unique internal cohesion that sets it apart from neighboring languages. Therefore, Laki should not be regarded merely as an intermediate or hybrid dialect between Luri and Kurdish, but rather as an autonomous linguistic system with its own distinctive grammatical features.

Select Bibliography

- Blake, B. J. *Case*. Cambridge: Cambridge University Press; 2004.
- Bickel, B., & Nichols, J. Inflectional morphology. In T. Shopen (Ed.), *Language typology and syntactic description* (Vol., pp. 169–240). Cambridge: Cambridge University Press; 2007.
- Croft, W. *Typology and universals* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press; 2003.
- Haig, G. *Alignment change in Iranian languages: A construction grammar approach*. Berlin: Mouton de Gruyter; 2008.
- Payne, T. E. *Describing morphosyntax: A guide for field linguists*. Cambridge: Cambridge University Press; 1997.
- Paul, L. “The position of Zazaki among West Iranian languages”. In N. Sims-Williams (Ed.), *Proceedings of the Third European Conference of Iranian Studies, Part 1: Old and Middle Iranian studies*. Wiesbaden: Reichert; 1988, 163-177.
- Stilo, D. Vafsi. In M. Dahl & B. Comrie (Eds.), *The world atlas of language structures*. Oxford: Oxford University Press; 2004.

How to cite:

Hannan S, and Naghzguy-kohan M. Agreement and Case-Marking in Kuhdashti Laki: A Comparative Syntactic Study. *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani*. 2025; 2(18): 29-55. DOI:10.22124/plid.2025.31155.1724

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

مطابقه و حالت‌نمایی در زبان لکی کوه‌دشتی: مطالعه تطبیقی ساختار نحوی با زبان‌های همجوار

مهرداد نغزگوی کهن^۲

سمیه حنان^۱

چکیده

مطابقه، حالت‌نمایی و ترتیب واژه از اصلی‌ترین سازوکارهای بازنمایی روابط نحوی در زبان‌ها هستند که هر زبان بسته به ساختار رده‌شناختی خود، ترکیبی ویژه از آن‌ها را به کار می‌گیرد. این پژوهش با هدف توصیف و تحلیل نظام‌های مطابقه و حالت‌نمایی در زبان لکی کوه‌دشتی و مقایسه تطبیقی آن با لری خرم‌آبادی و کردی کلهری در چارچوب آراء هیگ (۲۰۰۸) انجام شده‌است. نتایج نشان می‌دهد که در لکی، این نظام‌ها ساختاری دوگانه و وابسته به زمان دستوری و گذرایی فعل دارند: در زمان غیرگذشته، مطابقه و حالت‌نمایی از نوع فاعلی-مفعولی است؛ به گونه‌ای که فاعل به صورت مستقیم و بدون نشانه حالت‌نما ظاهر می‌شود و مفعول اغلب با نشانه حالت‌نمای مفعولی بازنمایی می‌شود. در مقابل، در گذشته، الگوی مطابقه کنایی گسسته است و فاعل فعل گذرا با واژه‌بست ضمیری بر مفعول نمایان می‌شود و فعل بدون نشانه‌گذاری شخص و شمار، به صورت سوم‌شخص مفرد به کار می‌رود. این ساختار، لکی را از کردی کلهری و لری که نظام مطابقه و حالت‌نمایی یکنواخت و مستقل از زمان یا گذرایی فعل دارند، متمایز می‌سازد. بنابراین، با وجود شباهت‌های سطحی، زبان لکی کوه‌دشتی ساختاری مستقل و منسجم دارد و نمی‌توان آن را گویشی وابسته یا ترکیبی از کردی و لری دانست.

واژگان کلیدی: زبان لکی، مطابقه، حالت‌نمایی، کنایی گسسته، واژه‌بست‌های ضمیری.

somayeh.hannan@gmail.com

۱- دانشجوی دکتری زبان‌شناسی همگانی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

✉ mehrdad.kohan@basu.ac.ir

۲- استاد زبان‌شناسی همگانی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. (نویسنده مسؤول)

۱- مقدمه

انطباق^۱ به شیوه‌هایی اشاره دارد که زبان‌ها برای نشان دادن روابط نحوی میان ارکان جمله مانند فاعل، مفعول و فعل استفاده می‌کنند، میزان و نحوه استفاده از این ابزارها می‌تواند مبنایی برای تعیین رده^۲ زبان‌ها باشد (Comrie, 1981: 58). گیوان^۳ (2001) با تبعیت از کینن^۴ و کامری^۵ (1977) رویکردی برای توصیف چگونگی صورت‌بندی نقش‌های دستوری ارائه کرده‌است که به آن «ویژگی رمزگذاری آشکار»^۶ گفته می‌شود، براساس این رویکرد زبان‌ها ارتباط نحوی میان فعل جمله و موضوع‌های اصلی^۷ جمله یعنی فاعل و مفعول را با سه ابزار مختلف نشان می‌دهند: ۱- ترتیب واژه‌ها ۲- حالت‌نمایی^۸ گروه‌های اسمی ۳- الگوهای مطابقه‌ای^۹ که در اثر روابط نحوی میان فعل و موضوعات آن به وجود می‌آید و بر فعل حاکم نمود می‌یابد (Tallerman, 2011: 188-189)، منظور از ترتیب کلمات ترتیب قرارگیری سازه‌ها در جمله است، که مشخص می‌کند یک سازه با سازه‌های دیگر چه رابطه‌ای دارد. به عبارت دیگر، در برخی زبان‌ها جایگاه اسم درون جمله است که مشخص می‌کند اسم مورد نظر فاعل یا مفعول است. اگر در جمله فعل را هسته و موضوع‌ها را وابسته بدانیم، زبان‌ها می‌توانند هسته یا وابسته‌ها را نشان‌دار کنند؛ آنجا که زبانی هسته را نشان‌دار کند، نظام مطابقه و آنجایی که وابسته‌ها نشان‌دار شوند نظام حالت‌نمایی داریم، درواقع مطابقه و حالت‌نمایی دو راهکار برای ارائه اطلاعات یکسان هستند؛ با این تفاوت که الگوی نخست، هسته‌نشان و الگوی دوم وابسته‌نشان است (Tallerman, 2011: 184). حالت‌نمایی برای نشان دادن ارتباط نحوی میان عناصر جمله است و نشانه‌های حالت (وندها و واژه‌بستها) معمولاً در انتهای اسم یا گروه اسمی قرار می‌گیرند و نقش دستوری آن را در جمله نشان می‌دهند (Blake, 2004: 1).

همچنین، مطابقه هماهنگی خصوصیات معنایی و صوری یک عنصر با خصوصیات صوری عنصر دیگر است، به بیانی دیگر در مطابقه دو عنصر به لحاظ ارزش مشخصه‌ایی مطابقت پیدا می‌کنند؛ مانند مطابقت فاعل و فعل به لحاظ مشخصه‌های شخص و شمار یا صفتی که مشخصه صوری شمار و جنس اسم را توصیف می‌کند و از جهت شمار و جنس با موصوف

1. Alignment
2. type
3. Givón
4. Keenan
5. Comrie
6. overt coding properties
7. Main arguments
8. Case marking
9. agreement

خود مطابقه دارد. مطابقه عموماً این‌گونه بیان می‌شود: x مطابقت می‌کند با y در ویژگی z . در این تعریف x عنصری است که صورت آن با مطابقه مشخص می‌شود و هدف مطابقه نامیده می‌شود، y عنصری است که مطابقه را تعیین می‌کند و کنترلگر مطابقه نامیده می‌شود، و z ویژگی دستوری است که با مطابقه مشخص می‌شود، مثلاً شخص، شمار، جنس، حالت و مانند آن (Stilo, 1987: 610).

البته باید به خاطر داشت که این گونه نیست که هر زبانی تنها باید از یکی از این شیوه‌ها استفاده کند؛ در بسیاری از زبان‌ها تلفیقی از این شیوه‌ها برای نشان دادن روابط دستوری به کار می‌رود (Tallerman, 2011: 173). به همین ترتیب، در زبان‌های ایرانی نیز، روابط نحوی معمولاً از طریق ترکیبی از راهبردهای صرفی-نحوی مانند حالت‌نمایی، مطابقه و ترتیب واژه‌ها بیان می‌شوند که ترکیب و میزان استفاده از این ابزارها بسته به ساختار زبان و نوع آن می‌تواند متفاوت باشد (Haig, 2008: 13). زبان‌های ایرانی، با توجه به قدمت مستندات مکتوب ۲۵۰۰ ساله آن‌ها، بستر مناسبی برای تحلیل در زمانی تحولات نحوی و انطباقی فراهم می‌کنند، اما پژوهش دربارهٔ بسیاری از این زبان‌ها همچنان اندک است.

زبان لکی از زبان‌های ایرانی شاخهٔ غربی است که جایگاه دقیق آن در میان زبان‌های این خانواده محل بحث و مناقشهٔ علمی است؛ رضایی باغبیدی (۱۳۸۸: ۱۸۱) این زبان را جزو گویش‌های کردی جنوبی می‌داند و دبیرمقدم (۱۳۹۲: ۸۶۲) آن را در گروه زبان‌های شمال غربی دسته‌بندی می‌کند. اگرچه لکی اغلب در ردهٔ زبان‌های کردی جنوبی قرار می‌گیرد، برخی پژوهشگران آن را گونه‌ای از لری یا حتی زبانی مستقل در ناحیهٔ گذار^۱ میان لری و کردی می‌دانند. این اختلاف‌نظرها به دلیل ویژگی‌های مشترک واجی، واژگانی و نحوی لکی با هر دو گروه کردی و لری است، که آن را به یکی از زبان‌های گذار در حوزهٔ زبان‌های ایرانی غربی تبدیل کرده‌است (Haig & Öpengin, 2014: 99).

تاکنون مطالعات اندکی دربارهٔ زبان لکی شده‌است. لطفی و همکاران (۱۳۹۹) با رویکرد توصیفی - تحلیلی و در چارچوب کرافت (2012) نشان داده‌اند که افعال لکی در چهار گروه واژگانی - استاتیک، فعالیتی، اکتسابی و حصولی - طبقه‌بندی می‌شوند و هر گروه زیرگروه‌های دقیق‌تری دارد، که پیچیدگی و نظام‌مندی مقولهٔ نمود در این زبان را نمایان می‌سازد. تفکری رضایی و همکاران (۱۳۹۳) در گویش دلفان، پسوندهای شخص و شمار را بررسی کرده و نشان داده‌اند که این پسوندها، هرچند به فعل، گروه‌های اسمی و حروف اضافه می‌پیوندند، هنوز

1. Transitional zone

ماهیت ضمیری خود را حفظ کرده‌اند. محمدابراهیمی جهرمی و مرادخانی (۱۳۸۸) نیز در گویش هرسینی، پیوندهای فعلی را در هشت گروه طبقه‌بندی کرده و ساخت مجهول را تنها با تغییر در ساختمان پسوندها و بدون فعل معین توضیح داده‌اند.

مهدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی تطبیقی نظام مطابقه در گویش کلهری و مقایسه آن با لکی ایلامی، سورانی و کرمانجی پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ابزارهای مطابقه در کلهری، لکی ایلامی و سورانی شامل وند فاعلی، واژه‌بست فاعلی و واژه‌بست مفعولی است، درحالی‌که در کرمانجی مطابقه عمدتاً برپایه وند فاعلی انجام می‌شود و الگوها در این زبان تنوع بیشتری دارند.

در مطالعات بین‌المللی نیز، هیگ (2008)، مکنزی^۱ (1961)، ویندفور^۲ (1987) و پاول^۳ (1998) به ویژگی‌های مطابقه و ساختارهای صرفی - نحوی لکی و گویش‌های همجوار پرداخته‌اند، اما پژوهش‌های مستقیم محدود است. باین‌حال، تاکنون هیچ پژوهشی به بررسی تطبیقی مطابقه و حالت‌نمایی در گویش لکی کوهدشتی و مقایسه آن با زبان‌های اطراف (کردی کلهری و لری خرم‌آبادی) نپرداخته‌است، امید است این مطالعه شکاف موجود در شناخت ساختارهای نحوی و صرفی این گویش را پر کند و به توسعه مطالعات تطبیقی در حوزه زبان‌های شمال غرب ایران کمک نماید.

شهرستان کوهدشت، از شهرستان‌های غربی ایران در استان لرستان، محل تمرکز گویشوران لک زبان است. این شهرستان با جمعیتی بالغ بر ۱۶۶،۶۵۸ نفر، چهارمین شهرستان بزرگ لرستان است که از شمال با استان کرمانشاه و گویش کردی کلهری، و از شرق با شهرستان خرم‌آباد و گویش لری هم‌مرز است. این موقعیت جغرافیایی، امکان بررسی تماس‌های زبانی و تأثیرات آن‌ها بر ساخت‌های نحوی و انطباقی را فراهم می‌سازد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نظام‌های مطابقه و حالت‌نمایی در زبان لکی کوهدشتی و نیز تحلیل عوامل مؤثر بر گوناگونی این نظام‌ها انجام شده‌است. پرسش‌های اصلی تحقیق عبارت‌اند از: ۱- نظام‌های واژه-نحوی مطابقه و حالت‌نمایی در زبان لکی چه ویژگی‌های رده‌شناختی را نشان می‌دهند؟ ۲- الگوی کلی انطباق در سطح ساخت‌واژه-نحو در زبان لکی چگونه است؟ پاسخ به این پرسش‌ها، ما را در تعیین جایگاه زبان لکی کوهدشتی از منظر رده‌شناسی انطباق و مقایسه آن با دیگر زبان‌های اطراف از جمله لری خرم‌آبادی و کردی کلهری یاری می‌رساند.

1. MacKenzie

2. Windfuhr

3. Paul

داده‌های این پژوهش به شیوه میدانی و مصاحبه با گویشوران لک‌زبان کوهدشتی گردآوری شده‌است. سوال‌های مصاحبه موضوعات روزمره، خاطرات شخصی و تعاملات اجتماعی بود و براساس چارچوب تحلیلی پژوهش طراحی شد تا طیف وسیعی از ساختارهای نحوی و صرفی گویش کوهدشتی را پوشش دهد. صدای گویشوران ضبط، سپس آوانگاری و تجزیه صرفی-نحوی شد و به نوشتار درآمد. برای تحلیل بهتر داده‌ها، از ده گویشور مرد با سن ۴۰ تا ۹۰ سال استفاده شد که همگی در ۲۰ سال اخیر ساکن مرکز کوهدشت و اغلب بی‌سواد یا کم‌سواد بودند. همچنین داده‌های مربوط به زبان کردی کلهری از راه مصاحبه موردی با ۵ گویشور این زبان با شرایط مشابه با گویشوران کوهدشتی صورت گرفته‌است و جمع‌آوری شده و تحلیل زبان لری براساس شم زبانی پژوهشگر انجام و با گویشوران بومی خرم‌آباد تطبیق داده شده‌است.

ساختار مقاله به‌گونه‌ای سامان یافته‌است که در ابتدا مباحث نظری مرتبط با دو مقوله اصلی پژوهش، یعنی مطابقه و حالت‌نمایی تبیین شوند و سپس تحلیل داده‌های زبان لکی کوهدشتی برپایه چارچوب آراء هیگ (2008) ارائه گردد. بر همین اساس، در بخش دوم، مفهوم مطابقه از منظر زبان‌شناسی رده‌شناختی معرفی شده و ویژگی‌های ساختاری و نحوی آن در زبان‌ها بررسی می‌شود. بخش سوم بررسی نظری مقوله حالت‌نمایی است و در آن درباره انواع شیوه‌های بازنمایی روابط نحوی از طریق نشانه‌های صرفی در زبان‌ها بحث می‌شود. بخش چهارم، به بررسی انواع ضمائر در زبان لکی می‌پردازد و در بخش پنجم و ششم به ترتیب نظام‌های حالت‌نمایی و مطابقه در زبان لکی کوهدشتی با استناد به داده‌های میدانی تحلیل می‌شود و کارکردهای آن در ساخت‌های مختلف نحوی بررسی می‌گردد. و سرانجام، در بخش هفتم به بررسی زبان‌های لری خرم‌آبادی و کردی کلهری از منظر حالت‌نمایی و مطابقه پرداخته می‌شود. سپس نتایج پژوهش می‌آید و جایگاه زبان لکی کوهدشتی در میان زبان‌های ایرانی از منظر نظام‌های مطابقه و حالت‌نمایی تبیین می‌گردد.

۲- مطابقه

موضوع‌های اصلی فعل فاعل و مفعول هستند که در جملات ناگذرا^۱ فقط فاعل وجود دارد ولی در جملات متعدی^۲ فاعل به همراه مفعول دیده می‌شود، این سه موضوع اصلی را زبان‌شناسان معمولاً با استفاده از سه حرف S، O و A نشان می‌دهند: S فاعل جمله ناگذرا است، A فاعل

1. Intransitive
2. Transitive

جمله گذرا است و O مفعول جمله گذرا است. مطابقه، به فرایند همراستایی ویژگی‌های نحوی و معنایی میان اجزای جمله گفته می‌شود و الگوی مطابقه، رفتار (نا)همسان سه موضوع مزبور در توانایی انگیزش ساخت‌واژی مطابقه بر روی فعل را بازنمایی می‌کند که این امر معیار دیگری در تعیین الگوی انطباق در زبان‌هاست. به بیانی دیگر، مطابقه به فرایند همراستایی ویژگی‌های نحوی و معنایی میان اجزای جمله اشاره دارد که ویژگی‌هایی چون شخص، شمار، جنس و حالت در این اجزا تطابق پیدا می‌کنند (Hengeveld, 2017: 243; Greenberg, 1966: 92).

براساس آراء هیگ (2008: 12)، تفاوت‌هایی که در مطابقه فعل با اجزای جمله وجود دارد باعث می‌شود که انواع مختلفی از ساخت‌های مطابقه به‌وجود آید، این ساخت‌ها به‌طور مستقیم به نوع حالت‌نمایی (که ممکن است مستقیم یا غیرفاعلی باشد) وابسته هستند. همچنین او براساس این تفاوت‌ها، سیستم‌هایی را برای مطابقه فعل با فاعل و مفعول معرفی می‌کند که در زبان‌های ایرانی، مطابقه‌های نحوی می‌توانند با توجه به ویژگی‌هایی چون شخص، شمار و جنس تغییر کنند. هیگ (همان) پیشنهاد می‌کند که مطابقه فعل با فاعل و مفعول به‌طور متفاوتی در زبان‌های مختلف به نمایش گذاشته می‌شود، که در زبان‌های ایرانی این مطابقه‌ها به دو سیستم اصلی تقسیم می‌شوند: ۱- مطابقه فاعلی- مفعولی^۱؛ در آن مطابقه فعل با فاعل صورت می‌گیرد، یعنی ویژگی‌های فاعل با فعل هم‌راستا می‌شود و ۲- مطابقه کنایی- مطلق^۲ که در آن فعل با ویژگی‌های مفعول جمله هماهنگ می‌شود.

هیگ (2008: 14) این مطابقه‌ها را در گروه‌های مختلف زبانی بررسی کرده و متوجه شده‌است که زبان‌های ایرانی در بسیاری از موارد از این دو سیستم برای نشان دادن مطابقه استفاده می‌کنند و به‌طور کلی، در زبان‌های ایرانی، فعل می‌تواند با یکی از این دو (فاعل یا مفعول) مطابقه داشته باشد یا ممکن است با هیچ‌کدام از این‌ها مطابقه نداشته باشد.

۳- حالت‌نمایی

به گفته سونگ^۳ (2001: 140-147) حالت‌نمایی از منظر رده‌شناسی زبان، به طور سنتی معطوف به اختصاص ویژگی‌های حالت به سازه‌های اصلی دستوری معنایی یعنی فاعل فعل ناگذرا (S)، فاعل فعل گذرا (A) و مفعول فعل گذرا (O) است. کامری (1987: 172) پنج نظام منطقاً محتمل را برای اختصاص حالت به این سازه‌های اصلی جمله ارائه کرده‌است، از میان پنج

1. Nominative-Acusative

2. Ergative- Absolutive

3. Song

نظامی که وی ارائه کرده‌است، تقریباً تنها دو نظام اصلی آن در تمام زبان‌های دنیا جاری است:

۱- نظام حالت فاعلی - مفعولی و ۲- نظام حالت کنایی - مطلق. در نظام فاعلی - مفعولی، فاعل جمله ناگذرا و گذرا به یک شیوه نشانه‌ای حالت می‌گیرند و مفعول جمله گذرا نشانه‌ای متفاوت می‌گیرد و در نظام کنایی - مطلق نیز نشانه‌ای حالت فاعل جمله ناگذرا و مفعول جمله گذرا همسان است و با نشانه‌ای حالت فاعل جمله گذرا تفاوت دارد که نشانه‌ای حالت فاعل جمله گذرا را در این نظام، کنایی و نشانه‌ای حالت مفعول جمله متعدی و فاعل جمله ناگذرا را مطلق می‌نامند. این دو نظام از جمله نظام‌های رایج حالت هستند که در گستره وسیعی از زبان‌ها دیده می‌شوند (نغزگوی کهن، ۱۳۹۲ الف).

همچنین در زبان‌های ایرانی، الگوی مطابقه عمدتاً براساس دو پارامتر تعریف می‌شود:

۱- حالت‌نمایی و ۲- مطابقت فعل با فاعل یا مفعول، که سیستم حالت‌نمایی خود به دو نوع تقسیم می‌شود: مستقیم^۱، و غیرفاعلی^۲؛ در اینجا حالت مستقیم معمولاً برای فاعل یا مفعول اصلی جمله استفاده می‌شود و حالت غیرمستقیم برای مفعول غیرمستقیم یا اجزای وابسته به جمله. این دو حالت تعیین می‌کند فعل با کدام بخش جمله مطابقت دارد. با توجه به مواردی که تاکنون ذکر شد، چهار امکان برای حالت‌نمایی A و O وجود دارد، حال فعل می‌تواند با هریک از این دو (A و O) مطابقت داشته باشد یا اینکه با هیچ‌کدام مطابقت نداشته باشد؛ در نتیجه می‌توان گفت که برای مطابقه نیز سه امکان در زبان‌های ایرانی داریم که می‌توانند با چهار مورد حالت‌نمایی عنوان‌شده در بالا دوازده نوع مطابقه ایجاد کنند. مطابقه کنایی - مطلق و فاعلی - مفعولی که در جدول شماره (۱) ارائه می‌شود تنها دو مورد از این دوازده مورد ممکن در زبان‌های ایرانی هستند:

جدول ۱- انواع مطابقه در زبان‌های ایرانی (Haig, 2008: 13)

مطابقه کنایی - مطلق	A= Obl	O= Dir	مطابقه فعلی با O
مطابقه فاعلی - مفعولی	O= Obl	A= Dir	مطابقه فعلی با A

در جدول بالا، حالت مستقیم، حالت فاعل یا مفعول اصلی جمله است و بدون پسوند یا علامت خاص ظاهر می‌شود و حالت غیرفاعلی برای مفعول غیرمستقیم یا اجزای وابسته به جمله به کار می‌رود و معمولاً با پسوند، حرف اضافه یا تغییر شکل اسمی مشخص می‌شود.

-
1. Direct
  2. Oblique

هیگ (13: 2008) با استناد به پژوهش دورلین^۱ (1966) مطابقه را در افعال گذشته گذرا در گروه زبان‌های کردی شمالی مثال زده‌است؛ هریک از زبان‌های بررسی‌شده گروه کردی شمالی، در ارتباط با افعال گذشته گذرا دارای چندین نوع از نظام مطابقه و حالت‌نمایی هستند. وی عنوان کرده‌است که دورلین (118: 1966) تمامی این دوازده نظام مطابقه ممکن را در داده‌های خود در این گروه زبانی پیدا کرده‌است. اگرچه برخی ترکیبات ممکن از این دوازده مورد نسبت به سایر موارد ارجح هستند، اما نمی‌توان گفت که هیچ‌یک از این دوازده مورد به تنهایی نسبت به سایر موارد بسیار رایج است. همچنین در بسیاری دیگر از زبان‌های ایرانی بسیاری از افعال گذشته گذرا دارای واژه‌بست‌های ضمیری^۲ به‌عنوان بخشی از نظام مطابقه‌شان هستند، برای مثال زبان وفسی دارای سه امکان برای مطابقه و حالت‌نمایی است (Stilo, 2004: 243).

غالب زبان‌های ایرانی در نظام مطابقه از الگوی کنایی گسسته^۳ بهره می‌برند. این الگوی گسسته تابعی از زمان دستوری است که خود را در ستاک افعال متبلور می‌کند. به دیگر سخن، الگوی کنایی در زبان‌های ایرانی وابسته به زمان فعل است به این ترتیب که در بندهایی که فعل اصلی از ستاک حال مشتق شده باشد، شاهد الگوی فاعلی - مفعولی هستیم، درحالی‌که در بندهایی که فعل اصلی از ستاک گذشته تشکیل شده‌است، الگوی کنایی مشاهده می‌شود (Haig, 2013: 9). به لحاظ توصیفی، الگوی کنایی در زبان‌های ایرانی خود را در دو شکل کلی نمایان می‌سازد: در دسته‌ای از این زبان‌ها، فاعل بند متعدی (A) دارای حالت‌نمای غیرفاعلی و مفعول دارای حالت فاعلی (مستقیم) است، این دسته از زبان‌ها فعل متعدی با مفعول مطابقت می‌کند و این مطابقه با وندهای فاعلی (شناسه‌ها) روی فعل نمایان است. زبان تاتی بیانگر این شکل از نظام کنایی است (کریمی، ۱۳۹۱: ۲):

(1) avə	beš(ši)-e
she.NOM	went-3.SG.F
(او رفت)	

در مثال (۱) فاعل بند ناگذرا، مانند مفعول بند متعدی، برانگیزاننده مطابقه سوم شخص مفرد بر روی فاعل فعل ناگذرا است. شکل دوم تجلی الگوی کنایی دامنه گسترده‌تری نسبت به شکل اول آن دارد، در این شکل از نظام کنایی فاعل بند متعدی دارای شکل مستقیم و بی‌نشان

1. Dorleijn
2. pronominal clitics
3. Split Ergativity

است که با یک واژه‌بست غیرفاعلی مضاعف‌سازی می‌شود. در این صورت از الگوی کنایی، فعل با مفعول مطابقت ندارد و فعل تقریباً همیشه به صورت پیش‌فرض سوم شخص مفرد است، این گونه از نظام کنایی را در زبان دشتی مشاهده می‌کنیم (نک. همان):

(2) Mæryæm	ketab-æ=š	xeri-Ø
Maryam	book-PL=CL.3.SG.OBL	bought-3.SG

(مریم کتاب‌ها را خرید)

(3) ouna= m	di-Ø
They=1SG	See.3SG

(من آن‌ها را دیدم)

از مقایسه این دو شکل از بازنمایی الگوی کنایی در این گونه از زبان‌های ایرانی می‌توان به تعمیمی دست یافت: در الگوی کنایی بسیاری از زبان‌های ایرانی واژه‌بست و وند در تقابل هستند، به بیانی دیگر در صورت مطابقه فعل با مفعول توسط وند یا شناسه مضاعف‌سازی فاعل با واژه‌بست وجود ندارد و در حضور واژه‌بست مضاعف‌ساز فاعل، مطابقه فعل با مفعول وجود ندارد (نک. همان: ۳).

۴- نظام ضمائر شخصی در زبان لکی

زبان لکی در ساخت‌های نحوی از سازوکارهای صرفی و واژگانی برای برجسته‌سازی نقش‌های فاعلی و مفعولی بهره می‌گیرد. یکی از عناصر اساسی در این ساخت‌ها، ضمائر شخصی‌اند که در سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند: ضمائر آزاد، ضمائر متصل (پسوندهای مطابقه)، و ضمائر واژه‌بستی. ضمائر آزاد در زبان لکی دارای صورت واژگانی مستقل‌اند و می‌توانند در جایگاه فاعل (S/A) یا مفعول (O) ظاهر شوند. این ضمائر با ساختی تثبیت‌شده و بدون تغییرات صرفی، امکان ارجاع به نقش‌های نحوی مختلف را دارند. از منظر نقش‌گفتمانی، این ضمائر اغلب در ساختارهای بی‌نشان واجد خوانش تقابلی^۱ هستند (Givon, 2001: 189). با اینکه این ضمائر از منظر نحوی و گفتمانی اهمیت زیادی دارند، در این پژوهش تمرکز اصلی بر تحلیل ضمائر متصل و واژه‌بست‌هاست؛ لذا از آوردن مثال برای کاربرد ضمائر آزاد صرف‌نظر شده و صرفاً به معرفی آن‌ها برای تسهیل درک بهتر مثال‌ها در جدول زیر اکتفا می‌شود:

1. contrastive interpretation

جدول ۲- ضمایر شخصی آزاد در زبان لکی

جمع	مفرد	شمار/ شخص
ima	mə	اول شخص
homa	to	دوم شخص
owen	ow	سوم شخص

گروه دوم یا ضمایر متصل، عمدتاً به صورت پسوندهایی ظاهر می‌شوند که مشخصه‌های شخص، شمار و گاه حالت را بر روی ستاک فعلی رمزگذاری می‌کنند. در دستور زبان فارسی، این نوع نشانه‌های مطابقه را معمولاً «شناسه» می‌نامند. در چارچوب تحلیل رده‌شناختی زبان‌ها، این شناسه‌ها صورت‌هایی از وندهای تصریفی تلقی می‌شوند که معمولاً جایگاه صرفی باثباتی دارند. کاربرد واژه «متعارف» در این گونه منابع برای اشاره به چنین صورت‌هایی، نشان می‌دهد که اگرچه این واحدها ممکن است در زبان مطالعه‌شده یا زبان‌های دیگر تنوعاتی داشته باشد، یک صورت خاص از آن‌ها در مقایسه با سایر انواع، قاعده‌مندتر، بی‌نشان‌تر و متداول‌تر است (نغزگوی کهن، ۱۳۹۵ ب). این عناصر، که به‌عنوان پسوندهای مطابقه شناخته می‌شوند، هم در افعال ناگذرا و هم در افعال گذرا، نقش اساسی در نشان‌دادن ارتباط بین فعل و فاعل یا مفعول دارند (Corbett, 2006: 90-92). در ساخت‌های بی‌نشان، برخلاف ضمایر آزاد، این پسوندها خوانشی غیرتأکیدی دارند و از طریق راهبرد شناسه‌افزایی مستقیماً نقش‌های S، A یا O را رمزگذاری می‌کنند، به بیان دقیق‌تر، این واحدهای صرفی دارای میزبان‌گزینی محدودند و فقط به ستاک فعلی متصل می‌شوند، بدون امکان جابه‌جایی یا حضور مستقل در جمله (Haig, 2008: 43). در زبان لکی، این پسوندها بلافاصله به ستاک زمان حال یا گذشته افزوده می‌شوند و در افعال ناگذر معمولاً تنها نقش فاعلی را بازنمایی می‌کنند، جدول (۳) این پسوندها را در زبان لکی نشان می‌دهد:

جدول ۳- پسوندهای مطابقه فاعلی و مفعولی حال و گذشته در افعال ناگذرا

اول شخص مفرد	دوم شخص مفرد	سوم شخص مفرد	اول شخص جمع	دوم شخص جمع	سوم شخص جمع
-(e)m	-(i)n	-i/ə	-(i)men	-(i)nān	-(e)n

 (4) iskæ
Now

 owl-el
the children-PL
(الان بچه‌ها درس می‌خوانند)

 dars-a
lesson=ACC

 makhon-en
study .PRS-3P

- (5) Ali-a   ma-šîn-i
 Ali=NOM   DUR^(۱)-sit.PRS-3SG

(علی می‌نشیند)

- (6) ima   razi   bi-men
 We   content   were.PST -3PL

(ما راضی بودیم)

- (7) Maryam-a   zu   č-i
 Maryam-NOM   soon   go. PST-3SG

(مریم زود رفت)

در مثال‌های بالا می‌بینیم پسوندهای «-en»، «-i» و «-men» که بر روی فعل قرار گرفته‌اند دارای مطابقه با فاعل جمله از لحاظ شخص و شمارند که به ترتیب بیانگر سوم-شخص جمع، اول شخص جمع و سوم شخص مفرد هستند.

علاوه بر موارد بالا، در زبان لکی، مانند بسیاری از زبان‌های ایرانی دارای ساخت کنایی، نوع خاصی از ضمایر متصل وجود دارد که به صورت واژه‌بست عمل می‌کنند و در جایگاه‌های نحوی مختلف جمله، از جمله فاعل، مفعول، مضاف‌الیه یا متمم قرار می‌گیرند. این عناصر در بسیاری از منابع به عنوان واژه‌بست‌های ضمیری^۱ شناخته می‌شوند (Anderson, 2005: 146). در زبان‌های با ساخت کنایی، این واژه‌بست‌های ضمیری می‌توانند نقش فاعلی نیز برعهده بگیرند، به‌ویژه در ساخت‌های گذشته گذرا این ضمایر فاعلی با چسبیدن به میزبان‌های نحوی مختلف (مانند فعل، واژه پرسشی، قید، و ...)، اطلاعات مربوط به شخص، شمار و حالت را منتقل می‌کنند. به این دسته «واژه‌بست‌های فاعلی»^۲ گفته می‌شود، زیرا در کنار انتقال اطلاعات مطابقه‌ای، جایگاه معنایی فاعل را نیز پُر می‌کنند (Spencer & Luis, 2012: 50).

برخلاف پسوندهای مطابقه که به صورت مستقیم به ستاک فعلی افزوده می‌شوند، در زبان لکی واژه‌بست‌های ضمیری از طریق راهبردی موسوم به «مضاعف‌سازی واژه‌بست» در ساخت‌های کنایی این زبان، عامل (A) را رمزگذاری می‌کنند که نقش این واژه‌بست‌ها را می‌توان نوعی مطابقه غیرمستقیم دانست. مضاعف‌سازی واژه‌بست، نوعی تأکید یا دوگانگی در رمزگذاری نقشی است که در نظام‌های کنایی بسیار رایج است (Haig, 2008: 112). همچنین در زبان لکی، این واژه‌بست‌ها در جملاتی به کار می‌روند که دارای فعل گذرا با ستاک گذشته

1. Clitic pronouns
 2. Subject clitics

جدول ۴- پی‌بست‌های مطابقه در لکی کوه‌دشت

حالت‌نمایی از ویژگی‌های بنیادین زبان‌هاست که نحوهٔ نشانه‌گذاری و رفتار نحوی نقش‌های فاعل بندهای ناگذر (S)، فاعل بندهای گذرا (A)، و مفعول (O) را تعیین می‌کند؛ در این موارد فعل هسته است، بنابراین، صورت صرفی وابسته‌های خود، یعنی فاعل و مفعول را تعیین

می‌کند. به‌طور کلی، تعیین صورت وابسته‌ها توسط هسته حاکمیت^۱ نامیده می‌شود (Haspelmath, 2002: 90) و با توجه به این حاکمیت است که فعل به فاعل و مفعول مستقیم و مفعول غیرمستقیم نشانه‌های حالت مقتضی را اعطا می‌کند (نغزگوی کهن، ۱۳۹۲الف).

در اغلب زبان‌های ایرانی نو، از جمله فارسی معیار، الگوی غالب حالت‌نمایی از نوع فاعلی-مفعولی است. البته نظام‌های حالت کم‌و‌کم‌تری نیز در میان زبان‌های جهان دیده شده‌است که در اینجا به «نظام غیرفاعلی دوگانه»^۲ اشاره می‌کنیم. این نوع نظام حالت‌نمایی را هیگ (2008) در توصیف ساخت‌های نحوی زبان‌های کردی مرکزی و جنوبی معرفی کرد. در این تحلیل، او نشان می‌دهد که در بندهای با زمان دستوری گذشته و افعال گذرا، فاعل با نقش نحوی A به‌صورت غیرفاعلی ظاهر می‌شود و هم‌زمان، مفعول نیز حالت غیرفاعلی می‌گیرد. این ساختار در تضاد با انتظار ناشی از الگوهای فاعلی-مفعولی یا مستقیم است که در آن معمولاً تنها یکی از نقش‌ها (اغلب مفعول) دارای نشانه حالت‌نمایی است، این نظام در زبان‌های ایرانی شرقی، مانند زبان روشنی و زبان‌های ایرانی غربی از جمله ولسی، کفتجی (تاتی) و بلوچی غربی وجود دارد (نغزگوی کهن، همان).

در این زمینه مطالعات مشابهی در زبان تالشی نیز شده‌است؛ نغزگوی کهن (همان) ساخت‌هایی با نشانه‌گذاری غیرفاعلی برای هر دو نقش A و O، به‌ویژه در حضور افعال ادراکی یا در بندهای با مفعول معرفه، شناسایی کرده‌است. وی با تمرکز بر بافت‌های نحوی و عوامل معناشناختی، نشان می‌دهد که این الگوها نه استثنا، بلکه بخشی از نظام فعال و منعطف حالت‌نمایی در تالشی هستند که متأثر از عناصر معرفگی، نقش‌های معنایی تجربه‌گر^۳، و ساخت‌های فرعی افعال هستند.

در این بخش، با تکیه بر داده‌های میدانی گردآوری‌شده از گویشوران لکی کوه‌دشت به بررسی ساختار حالت‌نمایی در این زبان می‌پردازیم. هدف از این تحلیل، شناسایی الگوی نحوی حاکم بر بندهای گذرا و ناگذرا در زمان حال و بررسی نحوه نشانه‌گذاری نقش‌های A و O با توجه به عواملی مانند گذرایی و زمان فعل است. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که زبان لکی، مشابه برخی زبان‌های ایرانی شمال‌غربی، الگوی حالت‌نمایی پیچیده‌تر و منعطف‌تری دارد که به‌ویژه در افعال گذرا در زمان گذشته، به ظهور ساختارهای مشابه با نظام غیرفاعلی دوگانه منجر می‌شود:

-
1. Government
  2. Double oblique
  3. experiencer

- (10) rafix-el-a-(a)n   men-a   ma-š nās-en
 friend-PL-DEF-NOM.3PL   ACC-Me   DUR-know.PRS-3PL
 (دوستان مرا می‌شناسند)
- (11) felona kæs   tæšt-a   dir-i
 Someone   Dish-ACC   have.PRS-3SG
 (یک نفر ظرف دارد)
- (12) Ali   sif-el-a   mar-i
 Ali   apple-PL-ACC   eat.PRS-3S
 (علی سیب می‌خورد)
- (13) ima   sifel-a   mar-imen
 We   apple-PL-ACC   eat.PRS-3PL
 (ما سیب می‌خوریم)
- (14) owen   mās-ən
 They.1PL   sleep.PRS-3PL
 (آن‌ها می‌خوابند)
- (15) homa   mās-ino(n)
 You.PL   sleep.PRS-2PL
 (شما می‌خوابید)

در داده‌های تحلیل‌شده از گویش لکی کوه‌دشتی، شواهد روشنی از یک نظام حالت‌نمایی مستقیم یا فاعلی-مفعولی در زمان حال دیده می‌شود. در این نظام، فاعل (کنشگر) همیشه در حالت مستقیم است، چه فعل گذرا و چه ناگذر باشد و مفعول فعل گذرا (O) به‌طور صریح با نشانه «-a» حالت مفعولی یا غیرمستقیم می‌گیرد؛ برای نمونه، در جمله (۱۰)، گروه اسمی «men-a» که در جایگاه مفعولی قرار دارد، با نشانه «-a» در حالت مفعولی نمود می‌یابد. این الگو در جمله (۱۲) نیز دیده می‌شود؛ در این مثال، مفعول «sifel-a» با همان نشانه «-a» مشخص شده، در حالی که فاعل «Ali» بدون نشانه حالت‌نما ظاهر شده است. جمله (۱۳) همین الگو را تأیید می‌کند؛ مفعول «sifela-a» نشانه حالت‌نمایی دارد اما فاعل «ima» فاقد آن است.

در مقابل، در ساختارهای ناگذرا همانند جمله‌های (۱۴) و (۱۵)، فاعل فعل ناگذرا (S) نیز بدون هرگونه نشانه حالت‌نمایی ظاهر می‌شود و نقش نحوی آن تنها از طریق مطابقت صرفی با

زمان دستوری جملاتی که در بالا بررسی شد به صورت غیر گذشته یا حال بوده است، در ادامه این بخش به بررسی نظام حالت‌نمایی در زمان گذشته افعال در زبان لکی خواهیم پرداخت، ابتدا به نمونه‌هایی از افعال ناگذرا در زمان گذشته پرداخته می‌شود که حالت‌نمایی این افعال را با توجه به شناسه‌های فاعلی و مفعولی بررسی می‌کنیم:

- (18) Ayem   hiz   beger-i
The human   up   stand.PST-3SG
(انسان، ایستاد، بالا)

در زبان لکی، در ساختار افعال ناگذرا در زمان گذشته، فاعل (S) معمولاً به صورت اسمی با حالت مستقیم ظاهر می‌شود و فعل با مشخصه‌های شخص و شمار با فاعل مطابقت دارد. برای مثال، در جمله (۱۶) فاعل «žen-el-a» (زنان) دارای پسوند «-a» نشان‌دهنده معرفه بودن اسم مورد نظر است و پسوند جمع «-el» است. در اینجا، فعل «manisht-en» با پسوند «-en» که نشانگر جمع بودن فعل است، با فاعل هماهنگ شده است. این هماهنگی بیشتر مربوط به مطابقه فعل با فاعل است و نشانه‌های حالت‌نمایی خاص دیگری روی فاعل دیده نمی‌شود.

در جمله (۱۷) نیز فاعل «ima» (ما)، که ضمیر منفصل فاعلی است، بدون نشانه حالت‌نمایی اضافی ظاهر شده و فعل «hæt-im» با شناسه «-im» برای تطابق با شخص و شمار فاعل صرف شده است.

در جمله (۱۸) نیز فاعل «Ayem» (انسان) نیز به صورت مستقیم ظاهر می‌شود و فعل «beger-i» با پسوند «-i» تطابق با فاعل سوم شخص مفرد را نشان می‌دهد. این مثال‌ها نشان می‌دهند که در افعال ناگذرا، حالت‌نمایی روی فاعل کنشگر معمولاً به صورت مستقیم و فاعلی است و تطابق فعل بیشتر بیانگر نقش فاعلی است، بنابراین در زمان دستوری حال در ساختار افعال ناگذر در لکی، حالت‌نمایی به صورت مستقیم است و فاعل بدون هیچ نشانه حالت‌نمایی اضافی ظاهر می‌شود و تنها با فعل توسط شناسه فعلی که نشانگر شخص و شمار است مطابقت دارد.

در ساختارهای گذشته افعال گذرا در زبان لکی کوه‌دشتی، در اکثر موارد فاعل (A) به صورت آشکار در جمله حضور ندارد و به جای آن با ضمائر واژه‌بستی به مفعول می‌چسبد، همانطور که در بخش‌های قبل ذکر شد، این فرایند لکی را به عنوان زبانی با نظام کنایی مشخص می‌کند که همراه با اتصال واژه‌بست است؛ به این ترتیب که در آن فعل در زمان گذشته همیشه به صورت سوم شخص مفرد تصریف می‌شود و هیچ گونه مطابقت مستقیم با فاعل ندارد. مثال‌های زیر بیانگر این امر هستند:

(19) gola=t-i   man-a   a   sər
Bullet=CL.2.SG.OBL   Put.PST-3SG   on.prep   Top
(گلوله را بر سر آن می‌گذاشتی)

(20) ard=mon-a   mord-ə
flour=CL.1.PL.OBL   took.PST-3SG
(ما آرد می‌بردیم)

(21) tofang=on-i   až   mə   sən-ə
gun=CL.3.SG.OBL   from- PREP   me   take.PST-3SG
([آن‌ها] تفنگ را از من گرفتند)

در مثال‌های (۱۹) تا (۲۱)، ساختار افعال گذرای گذشته در زبان لکی به گونه‌ای است که فاعل به صورت آشکار در جمله حضور ندارد و هیچ نشانه حالت‌نمایی برای آن در سطح واژگانی دیده نمی‌شود. در مقابل، مفعول با ترکیبی از واژه‌بست‌های شخصی و پسوندهای حالت‌نما به طور دقیق نشانه‌گذاری می‌شود. به عنوان نمونه، در جمله (۱۹) واژه‌بست «=t» که در اصل شناسه شخصی فاعل «تو» است، به مفعول «gola» (گلوله) متصل شده و بخشی از مفعول شده است و همراه با پسوند «=i» نقش غیرفاعلی آن را نشان می‌دهد. در مثال (۲۰)

نیز واژه‌بست «=mon» (ما) و پسوند «=a» به «Ard» (آرد) اضافه می‌شود و مفعول را در حالت غیرفاعلی مشخص می‌کند. در جمله (۲۱) هم واژه‌بست «=on» (آن‌ها) به «tofang» (تفنگ) متصل شده و پسوند «=i» این اسم را در جایگاه غیرفاعلی حالت‌دار می‌کند. بنابراین در این ساختارها، نشانه‌های حالت‌نمایی فقط برای مفعول به کار می‌روند و نقش فاعلی بدون نمود آشکار و بی‌نشان باقی می‌ماند. همچنین لازم به ذکر است که نظام حالت‌نمایی در زبان لکی کوهدشتی تحت تأثیر هر دو عامل زمان دستوری (حال یا گذشته) و گذرای فعل قرار دارد. به‌طور مشخص، در زمان حال، در بندهای ناگذرا و بندهای گذرا حالت‌نمایی به صورت فاعلی مفعولی و مستقیم است، به این ترتیب که فاعل (A) و فاعل افعال ناگذرا (S) به صورت مستقیم است. همچنین، در زمان گذشته، الگوی حالت‌نمایی در افعال ناگذرا مشابه زمان حال و به صورت مستقیم باقی می‌ماند، اما در افعال گذرا، شاهد تغییر الگوی حالت‌نمایی به شکل غیرفاعلی هستیم؛ در این حالت، فاعل به صورت آشکار در جمله حضور ندارد و نقش فاعلی از طریق واژه‌بست‌های شخصی به مفعول منتقل می‌شود. جدول زیر نظام حالت‌نمایی را در زبان لکی کوهدشتی به طور خلاصه نشان می‌دهد:

جدول ۴- الگوی حالت‌نمایی در زبان لکی

ساختار	زمان حال (افعال ناگذر و گذرا)	زمان گذشته - افعال ناگذرا	زمان گذشته - افعال گذرا
حالت‌نمایی فاعل (S/A)	مستقیم، فاقد نشانه حالت‌نما	مستقیم، فاقد نشانه حالت‌نما	حذف شده یا مستتر، فاقد نشانه حالت‌نما
حالت‌نمایی مفعول (O)	در افعال ناگذرا وجود ندارد	در افعال ناگذرا وجود ندارد	نشانه‌گذاری با واژه‌بست غیر فاعلی
نوع حالت‌نمایی	مستقیم	مستقیم	غیر فاعلی

همان‌طور که جدول بالا نشان می‌دهد، گویش لکی کوهدشتی در زمان حال از نظام حالت‌نمایی فاعلی - مفعولی مستقیم بهره می‌برد و تنها مفعول گذرا با نشانه حالت‌نما که به صورت «-a/ -i» است مشخص می‌شود. در مقابل، ساختارهای گذشته، به‌ویژه در افعال گذرا، نمایانگر نظام حالت‌نمایی غیرفاعلی هستند که در آن فاعل فاقد نشانه مستقل است و از طریق واژه‌بست به مفعول متصل می‌شود. این ویژگی‌ها زمینه‌ساز شکل‌گیری الگویی متمایز از مطابقه در این گویش شده‌است که در بخش بعدی به‌طور مفصل بررسی خواهد شد.

۶- نظام مطابقه در زبان لکی

مطابقه یک ویژگی بنیادی در ساختار نحوی زبان‌هاست که در تعامل با انواع فعل‌ها، روابط بین فاعل، مفعول و سایر اجزای جمله را نمایان می‌کند. این مفهوم به‌ویژه در زبان‌های ایرانی، از جمله زبان لکی، جنبه‌های متنوع و پیچیده‌ای به خود می‌گیرد. همان‌طور که بیکر (3: 2008)، اشاره کرده‌است، در بسیاری از زبان‌ها، فعل به‌عنوان هستهٔ جمله، مطابقه‌ای با فاعل و مفعول برقرار می‌کند و به این ترتیب، نقش‌های نحوی در جمله‌ها تعیین می‌شود. به‌طور خاص، در زبان لکی، این فرایند پیچیدگی‌های خاص خود را دارد. در این بخش، هدف اصلی بررسی نحوهٔ تعامل فعل‌ها با وابسته‌هایشان در زبان لکی و شناسایی الگوهای مختلف مطابقه است، در ادامه با بررسی داده‌های میدانی زبان لکی کوه‌دشت، به‌طور مشخص به بررسی جملات مختلف و نحوهٔ تعامل فعل و وابسته‌های آن در زبان لکی خواهیم پرداخت:

- (22) emeru mai-men ara det-a
Today come.PRS-1PL for.prep the girl-DEF
(امروز برای دختر [تان] می‌آییم)

- (23) Ali chi-a ara bazar
Ali go.PRS-3SG To.prep Shopping
(علی به خرید می‌رود)

- (24) aʒ owen-a ma-pers-em
from them=DAT DUR-ask.PRS-1SG
(از آن‌ها می‌پرسم)

- (25) alān qazā mæn-a mæɾ-en
Now food spoiled =ACC eat.PRS-3PL
(الان [آنها] غذای فاسد می‌خورند)

- (26) Homa det-a-a-m m-own-inān
you(pl) Daughter-DEF-ACC-1SG DUR-see.PRS-2PL
(شما دختر من را می‌بینید)

در داده‌های (۲۲) تا (۲۶) از زبان لکی، ستاک فعل در تمامی جملات دارای زمان دستوری حال است. در این جملات، مطابقهٔ فعل صرفاً با فاعل (اعم از صریح یا مستتر) صورت گرفته و هیچ‌گونه مطابقه‌ای با مفعول مشاهده نمی‌شود. برای نمونه، در جملهٔ (۲۳) فاعل «Ali» به‌صورت صریح در جایگاه S حضور دارد و فعل «chi-a» با آن از طریق پسوند سوم‌شخص مفرد «-a» مطابقه دارد. در جملهٔ (۲۶) نیز فاعل «Homa» (شما جمع) به‌صورت صریح آمده و فعل «m-own-inān» از طریق پسوند مطابقهٔ «-inān» (دوم‌شخص جمع) با آن

هماهنگ شده‌است. از سوی دیگر، در جمله (۲۵) پسوند «-en» در فعل «maɾ-en» نشان‌دهنده فاعل مستتر سوم‌شخص جمع است و در جمله (۲۴) نیز پسوند «-em» در «ma-pers-em» نشان‌دهنده فاعل مستتر اول‌شخص مفرد است. در هیچ‌کدام از این موارد، مفعول‌ها «qazā mæn-a» و «owen-a» که با نشانه حالت «-a» ظاهر شده‌اند، تأثیری در تصریف فعل نداشته‌اند و با آن مطابقه‌ای ندارند.

بر این اساس، می‌توان گفت که در زبان لکی، افعال با زمان دستوری غیرگذشته صرف‌نظر از اینکه فاعل به صورت صریح یا مستتر در جمله آمده باشد، مطابقه همواره با فاعل (نقش‌های S و A) صورت می‌گیرد و مفعول (O) نقشی در انگیزش مطابقه فعلی ندارد. بنابراین، با توجه به داده‌ها نتیجه می‌گیریم که نظام مطابقه در زبان لکی در زمان حال، از الگوی فاعلی-مفعولی پیروی می‌کند.

پس از بررسی نظام مطابقه در زمان حال، به الگوی مطابقه در زمان گذشته در زبان لکی می‌پردازیم. با توجه به تفاوت‌های ساختاری میان زمان حال و گذشته، تحلیل تطبیقی این دو زمان می‌تواند درک دقیق‌تری از الگوی حاکم بر مطابقه در این زبان ارائه دهد. بررسی ساخت‌های فعلی در زمان گذشته در لکی نشان می‌دهد که نظام مطابقه در این زبان از یک الگوی کنایی پیروی می‌کند. در این ساختار، تفاوت بارزی میان نحوه مطابقه فاعل افعال ناگذرا (S) و فاعل افعال گذرا (A) با فعل وجود دارد.

در مثال‌های (۲۷) و (۲۸) که به ترتیب افعال ناگذرا مانند «ništ» (نشستن) و «huat» (خوابیدن) را نشان می‌دهد، مشاهده می‌شود که فاعل‌های اسمی «Ali» و «owen» در نقش S مستقیماً از طریق شناسه‌افزایی با فعل مطابقت می‌کنند؛ به عبارت دیگر، ستاک فعلی در زمان گذشته افعال ناگذرا، دارای مطابقه مستقیم با فاعل است:

(27)	Ali	ništ-	
	Ali	sit.PST-3SG	
	(علی نشست)		
(28)	ow-en	huat-en	
	They.3PL- NOM	sleep.PST-3PL	
	(آنها خوابیدند)		
(29)	Ali	sif-el-a= a	wārd- ə
	Ali	apple-PL-DEF=OBL	eat.PST-3SG
	(علی سیب را خورد)		

(30) *sif=mon*

wārd-ə

apple=1PL=OBL

eat.PST-3SG

(ما سیب را خوردیم)

گفتیم که در ساختار گذشته افعال ناگذرا در زبان لکی فاعل (S) به صورت مستقیم با فعل مطابقت دارد، با این حال در مثال‌های ۲۹ و ۳۰ می‌بینیم که در ساختار گزارشی گذشته الگوی مطابقت تغییر می‌کند. در این موارد، فاعل جمله (A) که اغلب به صورت مستتر است، نه تنها با فعل مطابقت‌ای ندارد، بلکه به جای آن، اطلاعات مربوط به فاعل از طریق واژه‌بست‌هایی نظیر «a» یا «=mon» بر روی مفعول (O) ظاهر می‌شود. این واژه‌بست‌ها به عنوان نشانگرهای حالت غیرفاعلی هستند که وظیفه نشان دادن نقش دستوری A را در ساختار جمله بر عهده دارند (Baker, 2008: 37; Dixon, 1994: 102). بنابراین در زبان لکی، در ساختار گذشته افعال گذرا، نوعی نظام کنایی گسسته مشاهده می‌شود، که طی آن فاعل در گذشته گذرا نه با فعل، بلکه به صورت واژه‌بست بر روی مفعول نشانه گذاری می‌شود. این ساختار نشان می‌دهد که در زبان لکی کوه‌دشتی، (A) و (s) الگوی مطابقت متفاوتی دارند که تابع مقوله نحوی زمان دستوری و گزارشی فعل است. به عبارت دیگر، در زمان‌های غیر گذشته موضوع‌های فعل (فاعل S و مفعول O) تحت تأثیر قواعد مطابقت فاعلی-مفعولی قرار می‌گیرند، در زمان گذشته نیز افعال ناگذرا از همین نظام پیروی می‌کند، در حالی که در افعال گذرا در زمان دستوری گذشته، مطابقت به صورت کنایی گسسته عمل می‌کند (Dixon, 1994: 103). این الگوی کنایی گسسته در زبان لکی، برخلاف زبان‌های دیگر از جمله کردی و لری ویژگی شاخص و منحصر به فرد این زبان به شمار می‌رود (در بخش بعد به معرفی مواردی از این دوزبان می‌پردازیم).

در برخی پژوهش‌ها، کاربرد الگوی کنایی گسسته در زبان‌های ایرانی به تعامل پیچیده مقوله‌های گزارشی فعل، زمان دستوری و نمود کامل نسبت داده شده است (Haig, 2008: 13). این الگو می‌تواند به زبان لکی نیز تعمیم یابد، به گونه‌ای که مطابقت در این زبان تنها مشروط به ویژگی‌های معنایی گزارشی فعل و مقوله زمان دستوری است، همان‌طور که در مثال‌های پیشین بررسی شد. یکی از ویژگی‌های کلیدی ساختار کنایی در لکی کوه‌دشتی این است که فعل در حالت بی‌نشان، به طور معمول به صورت سوم شخص مفرد ظاهر می‌شود و هیچ‌گونه مطابقتی با فاعل ندارد. جدول زیر الگوی مطابقت را در زبان لکی کوه‌دشتی نشان می‌دهد:

جدول ۵- الگوی مطابقه در زبان لکی کوهدشتی

زمان گذشته - افعال گذرا	زمان گذشته - افعال ناگذرا	زمان حال	ساختار / نوع مطابقه
عدم مطابقه؛ واژه‌بست به مفعول	مطابقه کامل با فعل (شخص و عدد)	مطابقه کامل با فعل (شخص و عدد)	مطابقه فاعلی (S/A)
پذیرنده واژه‌بست فاعلی	بدون مطابقه	بدون مطابقه؛ دارای نشانه OBL	مطابقه مفعول (O)
کنایه گسسته	فاعلی- مفعولی	فاعلی- مفعولی	نوع مطابقه

جدول (۵) نشان می‌دهد که در زبان لکی مطابقه فاعل در زمان حال و گذشته افعال ناگذرا کاملاً با فعل انجام می‌شود، اما در گذشته افعال گذرا، مطابقه فاعلی حذف شده و فاعل به صورت ضمیر واژه‌بستی به مفعول منتقل می‌شود و مطابقه به صورت کنایه گسسته است که حساس به زمان دستوری فعل است. از آنجاکه زبان‌های کردی و لری از نزدیک‌ترین هم‌خانواده‌های لکی هستند، بررسی تطبیقی مطابقه و حالت‌نمایی در این زبان‌ها می‌تواند درک عمیق‌تری از این فرایندهای نحوی و تغییرات زبانی فراهم آورد؛ بنابراین، در بخش بعدی به تحلیل تطبیقی این ویژگی‌ها در کردی و لری خواهیم پرداخت.

۷- مطابقه و حالت‌نمایی در کردی کلهری و لری خرم‌آبادی

همان‌طور که پیش‌تر گفته شد، مطابقه در زبان‌های ایرانی غربی، به‌ویژه در تحلیل ساخت‌های بند گذرا و ناگذرا، یکی از مؤلفه‌های مهم و بنیادین در نحو به شمار می‌رود. در میان گونه‌های این پژوهش، یعنی لکی کوهدشتی، کردی کلهری و لری خرم‌آبادی، الگوهای متنوعی از نظام مطابقه مشاهده می‌شود که تفاوت‌های چشم‌گیری، به‌ویژه در ساخت‌های زمان گذشته ایجاد می‌کند. این تفاوت‌ها عمدتاً در ارتباط با ساخت‌های کنایه و شیوه نشانه‌گذاری نقش‌های فاعلی و مفعولی نمایان می‌شود (Dixon, 1994: 99).

با توجه به اینکه تمرکز اصلی این پژوهش بر گونه لکی کوهدشتی بوده‌است، در این بخش هدف ما معرفی سازوکارهای کلی مطابقه و حالت‌نمایی در دو زبان کردی کلهری و لری خرم‌آبادی است. به همین منظور، ساخت نظام مطابقه و حالت‌نمایی را در این دو زبان بررسی خواهیم کرد. پس از بررسی داده‌ها دریافتیم که در زبان کردی کلهری، الگوی مطابقه در زمان‌های حال و گذشته مشابه یکدیگر است و به صورت یکدست از نظام فاعلی- مفعولی

(36) mə   se:f-en-**e**   hard-**əm**
 I   apple-DEF-ACC   eat-PST-1SG
 (من سیب را خوردم)

- (37) ima se:f mor-im
we Apple eat-PRS-1PL
(ما سیب می‌خوریم)

در مثال‌های فوق می‌بینیم که لری خرم‌آبادی هیچ‌گونه تغییری در ساخت مطابقت در زمان گذشته نشان نمی‌دهد و نظام مطابقت در هر دو زمان دستوری به صورت فاعلی-مفعولی اعمال می‌شود. در جملات ذکر شده، صرف‌نظر از زمان فعل، مطابقت به‌طور واضح بین فعل و فاعل از طریق پسوندهای فاعلی که بر روی فعل قرار می‌گیرند اعمال می‌شود. به‌طور خاص، در جمله (۳۶)، مفعول «se:f» (سیب) با استفاده ازوند «-en» به حالت مفعولی درمی‌آید، که نشان‌دهنده حالت‌نمای مفعول است و فاعل در این زبان به صورت مستقیم هیچ‌گونه نشانه حالت‌نمایی دریافت نمی‌کند.

همچنین از تحلیل شواهد گویشی پیرامون سازوکار حالت در زبان لری خرم‌آبادی استنتاج می‌شود که در این زبان، فاعل در افعال گذرا و ناگذرا (A/S) رفتار مشابهی دارد؛ به عبارت دیگر، حالت‌نمای فاعلی دریافت نمی‌کند و در تقابل با سازه مفعول قرار دارد، که همواره نشانگر حالت را با خود به همراه دارد. از این منظر، می‌توان گفت که لری خرم‌آبادی از نظام حالت‌نمایی فاعلی-مفعولی پیروی می‌کند، که در آن پسوندهایی مانند «-e» یا در برخی موارد «-a» به عنوان نشانگر مفعولی ظاهر می‌شود، مثال‌های زیر این ساختار را نشان می‌دهد:

- (38) ono eman-e mi-n-a(n)
they we-ACC DUR-SEE.PRS-3PL
(آن‌ها ما را می‌بینند)

- (39) Ali ketawn-e xari-Ø
Ali book-ACC BUY-PST-3SG
(علی کتاب را خرید)

جدول زیر مقایسه‌ای از نظام مطابقت را در زبان‌های لری خرم‌آبادی، لکی کوه‌دشتی و کردی کلهری نشان می‌دهد:

جدول ۶- مقایسه نظام مطابقت فاعلی - مفعولی در زبان‌های لری خرم‌آبادی، لکی کوه‌دشتی و کردی کلهری

زبان / گونه	ساخت مطابقت در حال	ساخت مطابقت در گذشته	نظام حالت‌نمایی در زمان حال	نظام حالت‌نمایی در زمان گذشته
کردی کلهری	فاعلی-مفعولی	فاعلی-مفعولی	فاعلی-مفعولی	فاعلی-مفعولی
لکی کوه‌دشتی	فاعلی-مفعولی	کنایی گسسته	مستقیم	غیرفاعلی دوگانه
لری خرم‌آبادی	فاعلی-مفعولی	فاعلی-مفعولی	فاعلی مفعولی	فاعلی مفعولی

از داده‌ها برمی‌آید که تنها زبان لکی کوه‌دشتی در میان سه گویش بررسی‌شده نظام کنایی در زمان گذشته گذرا دارد. این ساختار، ویژگی منحصر این گونه محسوب می‌شود و آن را از کردی کلهری و لری خرم‌آبادی متمایز می‌سازد. در نتیجه، زبان لکی نشان‌دهنده نوعی گذار نحوی و تفاوت ساختاری در نظام مطابقه در مقایسه با همسایگان زبانی خود است.

۸- نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های این پژوهش، ابزارهای مطابقه در زبان لکی وند فاعلی و واژه‌بست فاعلی هستند که در گویش کردی کلهری نیز تمام این موارد صدق می‌کند، با این حال، در لری خرم‌آبادی، تنها وند فاعلی و نشانه حالت‌نمای مفعولی وظیفه بازنمایی نقش‌های درون جمله را برعهده دارد. نظام حالت‌نمایی و مطابقه در زبان لکی به صورت دوگانه و تابع الگوی زمان دستوری و گذرایی فعل است، به این ترتیب که در زمان غیرگذشته، الگوی مطابقه و حالت‌نمایی از نوع فاعلی-مفعولی است به گونه‌ای که فاعل به صورت مستقیم ظاهر می‌شود و پسوند مطابقه بر روی فعل دارد و مفعول اغلب نشانه حالت‌نمای مفعولی یا غیرمستقیم دارد.

در زمان گذشته، الگوی مطابقه در زبان لکی از نوع کنایی گسسته است. در این ساختار، فاعل فعل گذرا با بهره‌گیری از سازوکار واژه‌بست ضمیری بر روی مفعول نمایان شده و فاعل هیچ‌گونه مطابقه‌ای به لحاظ شخص و شمار با فعل نشان نمی‌دهد؛ فعل در این موارد همواره به صورت پیش‌فرض به صورت سوم شخص مفرد ظاهر می‌شود. نظام حالت‌نمایی در زمان گذشته نیز نوع کنایی است. این ویژگی بارز در نظام انطباق، زبان لکی را از زبان‌های همجوار همچون کردی کلهری و لری متمایز می‌سازد؛ چراکه با توجه به یافته‌های پیشین درمورد کردی کلهری (مهدی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۱-۱۱۰) و لری خرم‌آبادی (آخوندی و همکاران، ۱۴۰۲)، در این دو زبان، سیستم مطابقه از نوع فاعلی-مفعولی یکدست است و حساسیتی نسبت به زمان دستوری یا گذرایی فعل نشان نمی‌دهد و یافته‌های پژوهش مطابق با مطالعات پیشین است.

از شباهت‌های مشاهده‌شده میان لکی، کردی کلهری و لری رفتار گزینشی وند فاعلی است که تنها به ستاک فعل اضافه می‌شود. در زمان گذشته این وند فاعلی بر روی فعل حذف شده و فعل پیش‌فرض به صورت سوم شخص مفرد است، در حالی که در زبان‌های کردی کلهری و لری، وجود وند فاعلی در سازه فعلی الزامی است و حذف آن موجب غیردستوری شدن جمله می‌شود.

برپایه شواهد زبانی این پژوهش زبان لکی کوه‌دشتی، با وجود برخی اشتراکات سطحی با گویش‌های کردی کلهری و لری خرم‌آبادی، در سطح نظام‌های حالت‌نمایی و مطابقه، ساختاری متمایز و مستقل دارد. این زبان با بهره‌گیری از الگوهای نحوی دوگانه، سازوکارهای خاص مطابقه، و همچنین وجود واژه‌بست‌های ضمیری، انسجام درونی خاصی دارد که آن را از زبان‌های همجوار جدا می‌سازد. از این‌رو، نمی‌توان لکی را تنها گویشی میانه یا ترکیبی میان لری و کردی دانست، بلکه باید آن را نظامی مستقل با ویژگی‌های دستوری منحصر به فرد در نظر گرفت.

پی‌نوشت

۱. همان (durative)، نشان‌دهنده حالت استمراری یا ادامه‌دار فعل است.

منابع

- آخوندی فاطمه. انطباق صرفی در زبان لری خرم‌آبادی. *علم زبان*، ۱۴۰۲؛ ۱۰ (۱۷): ۱۸۷-۲۱۴. DOI: 22054/ls.2023.67625.1544
<https://doi.org/10.22054/ls.2023.67625.1544>
- تفکری رضائی شجاع و امیدی عباس. پسوندهای فعلی در گویش لکی: ساخت ارگتیو، مطابقه فاعلی یا ضمیر پیوسته؟، *پژوهش‌های ایران‌شناسی*. ۱۳۹۳؛ ۴ (۱): ۳۷-۵۵. doi:10.22059/jis.2014.52667
- دبیرمقدم محمد. رده‌شناسی زبان‌های ایرانی. تهران: سمت. ۱۳۹۲.
- رضایی باغبیدی حسن. *تاریخ زبان‌های ایرانی*. تهران: دایره‌المعارف بزرگ اسلامی. ۱۳۸۸.
- کریمی یادگار. مطابقه در نظام کنایی (ارگتیو) زبان‌های ایرانی: رقابت واژه‌بست و وند الف. *پژوهش‌های زبان‌شناسی*، ۱۳۹۱؛ ۴ (۷): ۱-۱۸.
- لطفی یاسر، کریمی دوستان غلام‌حسین و گوهری حبیب. نمود واژگانی در گویش لکی. *جستارهای زبانی*، ۱۴۰۰؛ ۱۲ (۴): ۳۰۵-۳۴۴. doi:10.29252/LRR.12.4.10
- مهدی‌زاده مهدی، گوهری حبیب، کریمی‌دوستان غلام‌حسین، و خوشبخت طیبیه. نظام مطابقه در کلهری و مقایسه آن با لکی، سورانی و کرمانجی. *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران*، ۱۳۹۵؛ ۳ (۱۵): ۹۱-۱۱۰. <https://doi.org/10.22126/jlw.2017.1196>
- محمدابراهیمی جهرمی زینب و مرادخانی سیمین. پسوندهای فعلی گویش لکی هرسینی. *نقد زبان و ادبیات خارجی (پژوهشنامه علوم انسانی)*، ۱۳۸۷؛ ۱۱ (۱): ۹۱-۱۱۳. <https://sid.ir/paper/471197/fa>
- نغزگوی کهن مهرداد. نقش پس‌افزافه‌ها در اعطای حالت؛ مطالعه موردی در گویش تالشی. *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*. ۱۳۹۲؛ الف ۳: ۱۱۱-۱۳۲.

نغزگوی کهن مهرداد. عوامل مؤثر در تعیین صورت نشانه مطابقت فعلی در فارسی نو. *مجموعه مقالات نخستین هم‌اندیشی زبان‌های ایرانی*. به کوشش مهرداد نغزگوی کهن. انجمن زبانشناسی ایران. تهران: نویسه پارسى: ۱۷۳-۱۹۲.

- Anderson, S. R. *Aspects of the theory of clitics*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Baker, M. *The syntax of agreement and concord*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Bickel, B., & Nichols, J. Case marking and alignment. In A. Malchukov & A. Spencer (Eds.), *The Oxford handbook of case*. Oxford: Oxford University Press, 2008, 304-321.
- Blake, B. J. *Case*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Bickel, B., & Nichols, J. Inflectional morphology. In T. Shopen (Ed.), *Language typology and syntactic description*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, 169-240.
- Comrie, B. *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. Chicago: University of Chicago Press, 1981.
- Comrie, B. *The world's major languages*. London: Routledge, 1987.
- Corbett, G. *Agreement*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Croft, W. *Typology and universals* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Dixon, R. M. W. *Ergativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Dorleijn, M. (n.d.). *The decay of ergativity in Kurdish: h*. Tilburg: Tilburg University Press.
- Greenberg, J. H. *Language universals, with special reference to feature hierarchies*. The Hague: Mouton, 1966.
- Givón, T. *Syntax: An introduction* (Vols. 1 & 2). Amsterdam: John Benjamins, 2001.
- Haig, G. *Alignment change in Iranian languages: A construction grammar approach*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2008.
- Haig, G., & Öpengin, E. Kurdish: A critical research overview. *Kurdish Studies*, 2014, 2(2): 99-122. <https://doi.org/10.33182/ks.v2i2.387> (Journal)
- Hengeveld, K. A hierarchical approach to grammaticalization. In K. Hengeveld, H. Narrog, & H. Olbertz (Eds.), *The grammaticalization of tense, aspect, modality and evidentiality: A functional perspective*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2017.
- Keenan, L., & Comrie, B. Noun phrase accessibility and universal grammar. *Linguistic Inquiry*, 1977; 8: 63-99. (Journal)
- Mackenzie, D. N. *Kurdish dialect studies*. London: Oxford University Press, 1961.
- Payne, T. E. *Describing morphosyntax: A guide for field linguists*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

- Paul, L. The position of Zazaki among West Iranian languages. In N. Sims-Williams (Ed.), *Proceedings of the Third European Conference of Iranian Studies, Part 1: Old and Middle Iranian studies*. Wiesbaden: Reichert. 1988, 163-177.
- Steele S. Word order variation: a typological survey. In J. H. Greenberg (Ed.), *Universals of human language*, Vol. 4. Stanford: Stanford University Press. 1978, 585-623.
- Stilo, D. Vafsi. In M. Dahl & B. Comrie (Eds.), *The world atlas of language structures*. Oxford: Oxford University Press. 2004.
- Spencer, A., & Luís, A. R. *Clitics: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press. 2012.
- Song, J. J. *Linguistic typology: Morphology and syntax*. London: Routledge. 2001.
- Tallerman, M. *Understanding syntax*. London: Arnold. 2003.
- Tallerman, M. *Understanding syntax*. London: Hodder Education. 2011.
- Tallerman, M. *Understanding syntax*. Hodder Arnold. 2011.
- Windfuhr, G. L. (Ed.). *The Iranian languages*. London: Routledge. 1987.

روش استناد به این مقاله:

حنان سمیه و نغزگوی کهن مهرداد. مطابقه و حالت‌نمایی در زبان لکی کوه‌دشتی: مطالعه تطبیقی ساختار نحوی با زبان‌های همجوار، *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*، ۱۴۰۳؛ ۲(۱۸): ۵۵-۲۹. DOI: 10.22124/plid.2025.31155.1724

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

